

DEÁK JÓZSEF

**Kutató hirtelen felindulásból...
interjú professzor emeritus Finszter Géza nyugállományú
rendőr ezredessel, az MTA doktorával**

Májusban töltötte be 75. életévét Finszter Géza (Budapest, 1945. május 19.) nyugállományú rendőr ezredes, a Nemzeti Közszerződési Egyetem professzor emeritusa, a magyar rendészettudomány egyik megalapítója. Az ebből a jeles alkalomból készített interjúval tisztelgünk tudós embersége, többféle állami és szakmai elismeréssel jutalmazott példaadó teljesítményt felmutató szakmai életútja előtt.

Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karán 1968-ban szerzett jogi doktorátust. Rövid bírósági gyakorlat után a BM III. Állambiztonsági Főcsoportfőnökség Vizsgálati Osztályán kapott hivatásos tiszti beosztást. Itt 1982-től alosztályvezető. 1984-től az állam- és jogtudomány kandidátusa (CSc).

1984–1988 között a Belügyi Szemle főszerkesztője. 1988-tól 1990 márciusáig a BM ORFK Bűnügyi Csoportfőnökség Bűnügyi Technikai Intézet vezetője, majd október közepéig a Nemzetbiztonsági Hivatal Szakszolgálatának igazgatója. Ezt követően a BM Rendészeti Helyettes Államtitkárságon főosztályvezető. 1993 áprilisától a Rendőrtiszti Főiskola tanára, illetve 1998-ig a tanintézet parancsnokának illetve főigazgatójának oktatási és tudományos, majd tudományos helyettese, közben a Rendészeti és Kutató Intézet Igazgatója. 1998 júliusától az Országos Kriminológiai és Kriminalisztikai Intézet főmunkatársa, utóbb osztályvezetője.

2000-től sorrendben az ELTE Állam- és Jogtudományi, a Károli Gáspár Református Egyetem, a Pécsi Egyetem, a Széchenyi István Egyetem és 2012-től a Nemzeti Közszerződési Egyetem Doktori Iskolájának oktatója, az utóbbi egyetem Rendészettudományi Doktori Iskolájának törzstagja.

2007-től az MTA doktora (DSc). 2014-től a Magyar Tudományos Akadémia Állam- és Jogtudományi Bizottsága Rendészeti Albizottságának egyik megalakítója és elnöke.

Finszter Géza termékeny publikációs tevékenységét főként a rendészet-tudomány szerteágazó részterületein – egyebek mellett a rendészet, a rendőrség, a bűnügyi tudományok közül a büntető eljárásjog, a büntetőjog, a kriminológia, a kriminalisztika témaköreiben –, folyóiratokban, könyvekben szerzőként, szerkesztőként megjelent 198 tanulmánya és monográfiája jellemzi. Szintén a Magyar Tudományos Művek Tára nyilvántartása szerint tanulmányait csaknem hatszáz esetben hivatkozták.

Az Európa Tanács rendőri szakbizottságába hat alkalommal delegálták. Megkapta a Haza Szolgálatáért érdemérem arany fokozatát és a Közbiztonsági érdemérmét. Tudományos munkásságát egyebek mellett a Magyar Kriminológiai Társaság Viski László emlékéremmel, a Magyar Jogászegylet Szalay László díjjal, a Belügyi Tudományos Tanács Szabó András éremmel jutalmazta. Az Alapvető Jogok Biztosa Hivatalának Justitia Regnorum Fundamentum díját, majd 2009-ben a Magyar Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztjét, 2016-ban az MTA legmagasabb, nem akadémiai tagoknak adható elismerését, az Eötvös József Koszorút vehette át.

Mikor találkozott először a tudománnyal?

1963-ban, az ELTE Jogi Karán. Itt hamar kiderült, hogy az elméleti tárgyak nagyon vonzanak, de eszembe sem jutott, hogy kutatói pályára lépjek! Az önálló gondolkodásra sarkalló nem normatív tárgyakat könnyebben tanultam (jogelmélet, jogbölcselet – akkoriban állam- és jogelméletnek hívták -, később kriminológia). A normatív tárgyakkal viszont komoly gondjaim voltak. Mai napig nagyon nehezen tudok megtanulni jogszabályokat, pedig ez az adottság egy jogász számára nagyon fontos. Ellenben szerettem a politikai gazdaságtan klasszikus kapitalizmusról szóló szellemes, logikus leírását, míg a mindezt nélkülöző szocialista résztől a hideg rázott ki mindenkit... A filozófia is nagyon tetszett Földesi Tamásnak köszönhetően, aki ismeretelméletet tanított. A tételes tárgyak közül szintén egy tanár, Madarász Tibor adott számomra sokat. Az állam működésének mindennapjait

leíró államigazgatási jog általános része ragadott meg. Tagja lettem az államigazgatási diákkörnek. Ebből a körből később Verebélyi Imre, Zsuffa István és Kara Pál belügyi államtitkárok lettek.

Kedvenc tanárunk, Madarász Tibor nagy rendszeralkotó elme volt. A filozófus Földesi Tamás előadásai pedig megmutatták az összefüggéseket a világ megismerhetőségének problémái és a jogi diszciplínák alapkérdései között. Későbbi kutatómunkáim során azt a rendszerben gondolkodást követtem, amit Madarásztól és Földesitől leshettem el.

Volt még egy tárgy, ami nagyon közel állt hozzám, mindig jelesre vizsgáztam belőle, az államvizsgán is: a polgári jog. Sokkal jobban szerettem, mint a büntetőjogot. Voltak dolgok, amik engem kifejezetten nem érdekeltek. Ezeket nem is igazán értettem, ezért nem tudtam jól elsajátítani se. Az egyik ilyen terra incognita a büntetőjog volt. A büntetőeljárás jogot szerettem. De a büntető anyagi jogtól a víz kivert. A polgári jognak volt a római jogból örökölt, jól nyomon követhető, szigorú logikája, amit megértettem. A büntetőjognak viszont éppen a lényegét nem találtam vagy értettem meg. Talán azért is, mert detektívregényeket én soha nem olvastam, sőt a műfajt kifejezetten utáltam!

Miért, mi szeretett volna lenni?

Gyermekkoromban nagyon szerény, szegény viszonyok közt éltem. Tanulmányaim befejeztével éreztem, hogy a család számít rám az anyagiakban is. Elég korán, már 1963-ban az egyetemi felvételin a legközelebb magamhoz a bírói pályát éreztem.

1968 márciusában doktorrá avattak, és Budapesten a XVIII–XIX. kerületi bíróságon lettem gyakornok, alig várva a fogalmazóságot! A fizetésben nem volt nagy különbség, 1100 forintról 1800-ra emelkedhetett volna. Akkori gazdasági viszonyaim között ez horribilis összegnek számított. Summa cum laude minősítéssel végezve, joggal számíthattam a fogalmazói státuszra. Ekkor azonban váratlan dolog történt. A jelölteket – huszonhárman voltunk – pár héttel a munkába állás után összehívták a Pesti Kerületi Bíróságra. Az elnök, Mátyás Miklós közölte velünk: „*Önöket az Igazságügyi Minisztérium vette állományba, anélkül, hogy ezt velünk egyeztetették*

volna. Ennyi fogalmazóra nincs szükségünk! Hosszabb távon se számíthatnak kinevezésre... Ezért pályájuk elején azt javaslom, inkább keressenek maguknak más foglalkozást...” Nagyon lesújtott a hír.

Milyen kiutat keresett a zsákutcából?

Miután az államigazgatási diákkör révén az államigazgatási tanszékkal nagyon jó kapcsolataim voltak, Berényi Sándor tanszékvezető tanácsát kértem. Ő jó emberismerőként azt mondta: „*A maga alkatának nem való az államigazgatásban elvárt hivatalnoki munka. De jár ide egy rendőr alezredes, aki a végzősök közt az állambiztonsághoz keres jelölteket. Ha lát fantáziát benne, szólhatok ennek az alezredesnek.*” Azt válaszoltam, megpróbálom.

Egy hét múlva meg is jelent a magas, fess, katonai egyenruhás alezredes. Elbizonytalanodtam, mert a katonai rendet és általában mindenféle merev rendszert nagyon nehezen viseltem. Nem voltam rendetlen, fegyelmezetlen, de ki nem állhattam a kívülről irányított rideg rezsimeket.

Mielőtt döntöttem volna, kikértem a bíróság elnökének, Gulyás Ferencnek a véleményét. Hát nem marasztalt, inkább biztatott a váltásra. Ez adta az utolsó lökést. Pillanatok alatt a BM Korvin Kórház egész napos egészségügyi vizsgálatára kellett mennem, ami megdöbbenett; azt hittem pilótának visznek.

Mikor került állományba?

1968 májusában, egy év próbaidőre a III/1. Vizsgálati Osztály „a” jelű kémelhárító alosztályára, alhadnagyi rendfokozattal, vegyes ruhásként. Rögtön tisztáztam, mikor kell viselni egyenruhát. Mint kiderült, évente kétszer: április 4-én és november 7-én, ettől megnyugodtam. Ráadásul a fizetésem mellbe vágóan hatalmas volt, 2900 forint. Addig az anyagiak fel sem merültek bennem, de amikor közölték velem, majdnem leestem a székről. Hisz számomra a fizetés miatt is megcélzott fogalmazói beosztás 1800 forintja is horribilisnek tűnt.

Így hát felszereltem. Az osztálynak nagyon alacsony volt az ügyforgalma. Hosszú hetek teltek el feladatok nélkül. Viszont többek között elláttak a szovjet KGB-től lefordított állambiztonsági témájú tankönyvekkel az ügynökök beszervezéséről vagy a találkozási lakásokról. A vizsgálatról, a büntető eljárásról és pláne a kriminalisztikáról ilyen irodalom nem volt. Ezeket később pótoltam olyan kiváló rendőrségi vezetők tanácsára, mint Katona Géza és Kertész Imre.

Mivel töltötte ki az idejét?

Hatalmas szépirodalmi hiányaim voltak. Egy év alatt szinte mindent elolvastam, amit a világirodalomból el lehetett érni. Mindig nagy könyvhabzsoló voltam, de ott idő is volt rá.

Az állambiztonsági szolgálat politikai elkötelezettséget követelt. Ezt hogyan teljesítette?

1968 májusában a politikai elvárás számomra nem jelentett megoldhatatlan problémát. Hittem az emberarcú szocializmusban (ahogy akkoriban a csehszlovákiai változásokat hívták), annál is inkább, mert az volt a magyar reformok első esztendeje. Mindez összhangban volt a világról akkoriban kialakított képemmel. Már az egyetemi éveim megerősítették bennem azt a gyerekkoromból hozott meggyőződést, hogy egy tisztességes társadalom demokratikus, és nem diktatórikus. A humanizmus döntő alapérték! Ezt kaptam útravalóul az egyetemi évektől is. Az ELTE Jogi Kara egyáltalán nem volt bigott rendpárti. Az egyetemi oktatók, például a polgári jogot előadó Eörsi Gyula vagy a büntetőeljárás tanító Király Tibor a tisztesség, az igazságosság, a törvényesség, a humánus szellemében készítettek fel a jogász hivatásra. Ugyanilyen nyitott értékrendet közvetített a már említett Földesi Tamás a filozófia és Madarász Tibor államigazgatás területéről.

1968. augusztus 21-én öt szocialista ország hadserege számolta fel Prágában a demokratikus változásokat. Attól kezdve nem volt mentségem. Hogy nem léptem ki a szolgálatból, azt ma is szégyellem, annál is inkább, mert erre akkori legjobb gyerekkori barátaim szólítottak fel. Viszont talán

ennek a megalkuvásnak az enyhítésére – igaz, ebben egy konkrét vizsgálati ügy is szerepet játszott – fordultam az elmélet felé.

Mi volt ez az ügy?

Tiltott határátlépés kísérlete. Ez volt az első konkrét ügyem, amit én vizsgáltam. A gyanúsított, egy 18–19 éves lány megismerkedett egy olasz fiúval. Akkoriban nagy divat volt a „digózás”. Csóró olasz munkásgyerekek valamiért kedvelték Budapestet, mert itt az ő pénzüik nagyon értékes volt, és a magyar lányokkal is kölcsönös volt a vonzalom.

Ez a leányzó is beleszeretett egy olasz fiúba. Olyannyira, hogy elhatározta, utána megy. Útlevelet viszont – amihez akkoriban nagyon nehezen lehetett hozzájutni –, nem kapott, ezért gondolt kiszökni hozzá Ausztrián át Olaszországba. Neki is vágott vonattal, távolsági busszal. Fertőrákosnál akart átmenni a határon. A történeti tényállás szerint a buszmegállóban igazoltatták a határőrök. Miután határsávengedélyt nem tudott felmutatni, sőt őszintén be is vallotta, hogy szökni próbált, őrizetbe vették. Felhozták Budapestre. Kihallgattam. Részletesen elmondta az ottani történéseket. Sötétedett, hideg volt, egyedül volt, végiggondolta; most hová induljon, azt sem tudja, merre van a Fertő-tó... Megállva a buszmegállóban rádöbben, hogy lehetőségeit rosszul mérte föl, tehát visszatér Pestre. De közben a határőrök elfogták. A jegyzőkönyvet nagyon részletesen felvettem, és boldogan rohantam a főnökömhöz: itt önkéntes elállás, visszalépés történt! A magyar büntetőjog ismeri ezt a kategóriát: aki kísérleti szakban túlnyomóan belső elhatározásból nem fejezi be a kísérletet, önkéntes elállás, visszalépés folytán nem büntethető. A főnököm majdnem kirúgott: *„Egy rendőr nem védi a bűnelkövetőt, hanem amit lehet, rá kell bizonyítani, és minél hosszabb időre lecsukatni! Az általad javasolt megoldásról szó nem lehet, majd a bíróság eldönti!”* Ez a konfliktushelyzet nagyon elgondolkodtatott. Elhatároztam, én ezt nem hagyom annyiban! Bár, mint említettem, a büntetőjogot soha nem szerettem, mégis újra kezdtem olvasni büntetőjogi szakirodalmat. Elmentem a könyvtárba, ahol rábukkantam Angyal Pál könyvére az önkéntes elállásról... A múlt század elején alkotó nagy magyar jogtudós

publikációjában elmélyedve el is szégyelltem magam. Ez a könyv lebilincselő volt! Gyönyörűen kifejti az egész elméletet az önkéntes visszalépés remek gyakorlati példáival. Végigolvasva fölbuzdultam, írtam egy tanulmányt az önkéntes visszalépésről, és elvittem a Belügyi Szemlébe, ahol meg is jelent a cikk. De változatlanul úgy gondoltam, a főnököm véleményével szemben a munkahelyemen is módot kell találnom állásponthoz jutásom ki-fejtésére.

Belső továbbképzéseink következő alkalmára javasoltam, hogy szívesen ismertetem az önkéntes visszalépés elméletét és bírósági gyakorlatát. Be is szorították a napirendbe, és előadtam a témát. Kutatói pályám tehát részben úgy kezdődött, hogy nagyon feldühített a főnököm által képviselt szemlélet, és kerestem a lehetőséget, miként tudom megvédeni igazamat. Kiderült, hogy ennek egy módja van, ha a tudományos alaposságra törekszem, mert így tolerálják még a kritikát is. Tehát méregből, ha úgy tetszik, hirtelen felindulásból lettem kutató.

A kedvező fogadtatás inspirált arra is, hogy az oktatói munka felé forduljak. Felkerestem a Rendőrtiszti Főiskolát, jelezve: nem akarok állományba kerülni, de meghívott előadóként szívesen tartanék szeminárium foglalkozásokat. Ott akkor Kratochwill Ferenc volt a büntető eljárásjog tanára, nagyon jól ismertem (az egyetemen szemináriumvezetőm volt), segített is.

Így kezdett el tanítani a Rendőrtiszti Főiskolán?

Igen, az állambiztonsági tagozat osztályainak büntető eljárásjogból vezetett szemináriumokon konkrét példákkal tudtam szolgálni. Időközben ugyanis a Vizsgálati Osztályon módosult a pályám, a Jogi Véleményező Alosztályra kerültem. Ide hordták a különféle operatív szervek a titkos információgyűjtéssel felderített ügyeiket véleményezésre; megállapítható-e a bűncselekmény gyanúja, illetve van-e helye a büntetőeljárás megindításának. A főiskolára az állambiztonsági tagozat hallgatói legalább ötéves szakmai gyakorlat után kerültek felvételre, ezért nagyon megbecsülték azokat a tanáraikat, akik az elmélet mellé gyakorlattal is szolgáltak. Ekkor vált nyilvánvalóvá számomra, hogy pusztán oktatni főiskolán vagy egyetemen nem

szerencsés megoldás. Az oktatásnak kutatással kell párosulnia. A jogi véleményezési munkám pedig egy másik területre irányította a figyelmemet: a gyanú, alapos gyanú kérdésére. Ehhez kapcsolódó kutatásaim összegzése szintén megjelent a Belügyi Szemlében 1977-ben.

Mi volt ennek a fő mondanivalója?

A gyanú kettős funkciója. A gyanúban ugyanis megjelenik a nyomozási terv: mit kell még felderíteni ahhoz, hogy eredményes legyen a nyomozás. Ez gyanú nélkül nem határozható meg. A gyanú egy hipotézis, kevés ismert tényből levont következtetés az ismeretlen körülményekre. Az egész nyomozási tervet erre a gyanúra lehet felépíteni. Ha nincs gyanú, nincs mit tervezni. A másik következtetés még fontosabb: a gyanú garanciális biztosíték. A büntető hatalomnak – írtam 1977-ben –, nincs arra joga, hogy mindenféle gyanú nélkül bárki ellen felderítést kezdjen. Garanciális jelentősége van annak, hogy a bűnüldöző hatóság csak akkor nyúlhat ehhez az eszközhöz, súlyosan korlátozva a személyi autonómiát, ha kellő tények valószínűsítik a bűncselekményi és az elkövetői gyanút. (Ezt a tételt ma is vallom, és sajnálom, hogy a hatályos Be. nem ezt teszi!)

Ez vezette a kandidátusi értekezése témájához?

Részben. Kutatásom következő grádicsa a törvényesség és az eredményesség alapellentmondása. Ez más országok rendészeti kutatóit is foglalkoztatja, a dolog a demokratikus országokban sem talál automatikus megoldásokat. Nem is szólva a diktatúrákról, ahol a jogsértés rendszerszintű gyakorlat volt. Az állambiztonsági Vizsgálati Osztályon dolgozva, ilyen előzmények után, már nem daczból, hanem őszinte érdeklődésből kutattam kandidátusi témámat, az államellenes bűncselekmények kriminológiáját. Megpróbáltam igazolni, hogy a törvényesség a politikai deliktumok büntetőjogi értékelésében is követelmény. Ügyeltem arra, hogy semmiképpen ne hadtudományi szakon, hanem jogtudományin védjek, nyilvános eljárásban. Gödöny József, az Országos Kriminológiai Intézet akkori igazgatója volt a témavezetőm, aki nagyon kevés szóval, de annál bölcsebb tanácsokat adott. 1984-ben szereztem meg a kandidátusi fokozatot.

Milyen irányba folytatta tovább kutatásait a védés után?

Egy érdekes fordulat következett be. Amikor nem kutatóhelyen dolgoztam, akkor beleástam magam a kutatásokba. Amikor viszont olyan beosztásba kerültem, amiről mindenki azt hitte, velem együtt, hogy tudományos státusz is lehet, akkor kiderült, ez korántsem törvényszerű. Ez volt a helyzet a Belügyi Szemle főszerkesztői posztján. Itt szembesültem, milyen nagy hátrány ért azzal, hogy kikerülve a jogi véleményezési szakterületről, nem jutsz hozzá a konkrét gyakorlathoz. Ezek híján nem is nagyon publikáltam ebben az időszakban. Valóban igaza van annak a rendészeti kutatónak, aki szerint a rendészettudományban még az elmélethez is alkalmazott kutatás vezet. Világos mondanivalóval a gyakorlat számára. Ehhez viszont a kutatónak nélkülözhetetlen a gyakorlat alapos ismerete. Ettől a Belügyi Szemlénél – ami amúgy tetszett is és lelkesen csináltam – el voltam zárva. (De lehet, hogy csak lusta voltam.) A kutatás háttérbe szorult.

Aztán jött Kertész Imre nyugdíjaztatása a Bűnügyi Technikai Intézet éléről. Noha a természettudományok iránt semmi affinitásom nem volt, sőt e téren egyenesen műveletlen voltam, ennek ellenére nagyon imponált a felkérés. Úgy éreztem, hogy a szakértői munka a büntetőeljárás fontos része, tehát nem idegen korábbi érdeklődésemtől sem. Kertész Imre és Kátona Géza a rendőrség nemzetközi hírű tudósai voltak. Kertész örökébe lépni nagy elismerésnek számított. Azután jött a felismerés. Az első perctől fogva világos lett, hogy a szakterülethez az én tudásom kevés. 1988 őszén kerültem oda, és csak rövid ideig maradtam, azt hiszem, az intézet és az én szerencsémre is.

Végre folytathatta az áhított kutatómunkát?

Korántsem rögtön. Közvetlenül a rendszerváltás előtt, 1990 januárjában behívtak az úgynevezett Dunagate-ügy vizsgálóbizottságába. (A Dunagate lényege az volt, hogy 1989. december végén nyilvánosságra került az állambiztonság belső elhárítási szerveinek törvénysértő felderítő munkája az akkor alakult demokratikus pártok ellen.) A vizsgálat egyik következményeként 1990 februárjában kormányrendelettel létrehozta négy önálló nemzetbiztonsági szolgálatot. Egyikük a Nemzetbiztonsági Hivatal volt. E

Hivatalon belül kapott helyet a volt állambiztonsági Technikai Csoportfőnökség jogutódja, a Technikai Szolgálat, amelynek élére kerestek igazgatót. Ide hívtak. Mint említettem, vártam a lehetőséget, hogy a számomra idegen Bűnügyi Technikai Intézettől megválhassak, ezért éppen kapóra jött az újabb felkérés. Noha a technikai terület hasonló volt, de az újjáalakuló nemzetbiztonság általános szabályozása, a működési koncepciók kidolgozása közel állt hozzám. Azonban ez is rövid kirándulás maradt, mert 1990 októberében Korinek Lászlónak, a Belügyminisztérium rendészeti helyettes államtitkárának meghívására átigazoltam a belügybe. Itt nyílt meg igazán előttem a kutatómunka, hisz az volt az elképzelésem, hogy egy alkotmányos jogállam belügyminisztériuma nem rendőr minisztérium, és nem is feladata a rendőrség irányítása. A közigazgatás nyelvére kell lefordítani a kormányzati kriminálpolitikát, és a közigazgatás részeként kell kezelni a rendészeti igazgatást. Korinek Lászlóval az élen, Szikinger István, Dános Valér és jómagam – összhangban a belügyminiszter, Horváth Balázs programjával – három feladatot fogalmaztunk meg a magunk számára.

Melyik volt ez a három?

Sürgősen meg kell alkotni a rendőrségi törvényt, ami a pártállamban nem létezett. Ehhez elengedhetetlen az elméleti megalapozás. A következő feladat a rendőrség modernizációja, ami ugyancsak tudományos előkészítést kívánt. A harmadik teendő egy messzire tekintő közbiztonsági stratégia, hogy ne rögtönzésekből álljon az egész átalakítás, hanem egy több kormányzati cikluson átívelő átgondolt tervezőmunka eredménye legyen. Mindennek persze az is a feltétele, hogy a reform a demokratikus politikai erők konszenzusára támaszkodjon.

Ekkoriban gyönyörűen formálódtak azok az alapkövek, amelyekre felépült a rendészetelmélet, a rendészettudomány. Jól meg volt határozva ez a hármas feladat: a jogalkotás, a szervezetátalakítás és a stratégiai tervezés. Mindezek elméleti alapjai részben megtalálhatóak az állam- és jogtudományok körében, a szervezéstudományban, vagy akár a szociológiában és a kriminológia eredményei közt. De van néhány speciális területe a rendészetnek, amelyek a hagyományos társadalomtudományok kompetenciájába

nem illeszthetők. Például a titkos információgyűjtés, az őrködő jelenlét, a közbiztonsági rendészet és a csapaterős rendőri tevékenység. Mindezek a rendészeti diszciplína önállósodását igényelték.

Hogy lehetett ezt megoldani?

A tudományos módszerekkel nem művelt területek számbavétele során merült fel, hogy ezek birtokba vételéhez egy új önálló tudományág alapítására van szükség. Ekkoriban kapott hangot az is, hogy ez a terület közel áll a védelemtudományokhoz. Jelentkezett a rendvédelem kontra rendészet vita. Ami nem baj. A demokratikus államfelfogásban nincs egyetlen, az abszolút igazság birtoklását magának mondó, kizárólagos ideológia, csak igazságkereső ideológiák vannak. Ez azt feltételezi, hogy mindig meghallgassuk a másikat. Fontos továbbá, hogy a saját meggyőződésünk érvényesítése nem történhet meg tűzzel-vassal, ami a pártállami ideológiai monopólium jellemzője. Bele is bukott. A másik felfogás viszont azt hirdeti, hogy a jó megoldásokat csak keresni lehet, ehhez kell a feltételeket megteremteni. Ezek: a valóság megismerésének szükséglete, a kritikai hang eltűrése és a változtatások befogadása. Ekkor léphet színre a tudomány.

Viszont a kutatói reményeknek a jogalkotásban, a szervezeti reformokban és a stratégiai gondolkodásban egyaránt csalódnuk kellett. Nem volt igaz, hogy a jogalkotás különösebb elméleti megalapozást követelt volna. Ez akkor szükséglet, ha a rendőrségi törvénynek a rendőrhatalmat korlátozó szerepet szánunk. Ezzel szemben az a felfogás, miszerint a rendőrségi törvény ne garanciákkal akadályozza a rendfenntartást, hanem adja meg a lehető legszélesebb felhatalmazást, elméleti támogatásra nem szorul. Szervezeti modernizációra nem került sor. A rendészet megőrizte azokat a jellemzőit, amelyeket 1949-től kialakítottak: a centralizációt, a civil közigazgatástól történt éles elkülönülést és a katonai rend követését. A stratégiai gondolkodás sem nyert teret. Csak nemzeti bűnmegelőzési program és hozzá kapcsolódó részprogramok jöttek létre, amelyek nem érintik a rendészet egészét. Az a stratégiai tervezés, ami politikai konszenzusra épül, több kormányzati cikluson átívelő távlatokat nyit, kontrollálható és korrigálható, a rendészet kormányzásában még nem gyakorlat.

Egyetlen biztató mondat azért kikívánkozik belőlem. Rendészettudományt csak alkotmányos demokráciában lehet művelni. Azonban továbbra is kérdés, hogy az elmélet mikor fogja felkelteni a rendészeti igazgatás gyakorlatának az érdeklődését. Ha a jövőben az ország fejlődése olyan irányba fordul, hogy a demokratikus értékek megerősödnek, akkor a rendészettudomány gyarapodó pályára áll. Szolgálni tudja a társadalmat a nagyobb biztonság megteremtésével, szemben azzal a hamis állítással, hogy az államhatalom demokratikus gyakorlása rombolja a közrendet. Ha ez igaz lenne, akkor nem a diktatúráknak, hanem a demokráciáknak kellett volna elbukniuk. De nem így történt. A rendészettudomány képes segíteni abban is, hogy a rendészeti szervezetek hatékonyabban működjenek, és a személyzet számára vonzó, nagy erkölcsi és egzisztenciális elismeréssel járó életpálya nyíljon. A közjogi garanciák ehhez nem akadályt, hanem biztosítékot jelentenek.

Milyen tulajdonságokat tart fontosnak napjaink rendészeti kutatói számára?

Mindenképp fontosnak tartom az elmélet iránti fogékonyságot. Ez a képesség az egyedi ügyben is felfedezi az általánosíthatót, de az egyetemesben is észreveszi az egyedit, a megismételhetetlent. Példaként a kriminalisztikára utalok. A nyomozástan a leggyakorlatibb bűnügyi tudomány, és mégis, eredményeinek jó részét elméletalkotó teljesítményének, a bizonyításelméletnek, az azonosítás elméletnek és a nyomelméletnek köszönheti. A másik kutatói erény a szellemes, az érdekes dolgok iránti vonzalom. Az elmélet barátja csak olyan témát válasszon, amit érdekesnek talál! Legyen benne valami eredetiség; jusson eszébe valami, ami másnak addig nem! Ha a tárgy nem érdekes, nem tudja lekötni a kutatót, akkor azonnal kezdjen gyanakodni, mert biztosan rossz úton jár! (Attól nem kell tartani, hogy ilyen módon az unalmasabb tematikákat elkerüli a tudomány. Szerencsére sokfélék vagyunk, ami az egyiknek dög unalom, az a másiknak életre szóló élmény.)

Visszatérve az alapgondolathoz: a kutatónak mindenről jusson eszébe valami, és azt mondja is ki, legyen hozzá bátorsága. Ez persze nem könnyű.

Deák József: Kutató hirtelen felindulásból ... interjú professzor emeritus Finszter Géza nyugállományú rendőr ezredessel, az MTA doktorával

De a rendészettudomány művelése jellemkérdés is, a kutató nem azt mondja, amit fontos emberek hallani akarnak, hanem azt, amit a belső meggyőződése diktál.

Mivel szokott kikapcsolódni?

Horgászom. Szigetbecsén van egy kis horgásztanyánk. Ez inkább családi program, a családban pedig a horgászat szempontjából én vagyok a legügyetlenebb, de ez egyáltalán nem zavar. (Ez is lehet kutatói adottság. Tudja elviselni a kudarcokat, mert abból is lesz bőven.) Emellett a szépirodalom számomra változatlanul ma is a legnagyobb vonzalom. Most például valahogy rákaptam Dürrenmatt, O'Neill, valamint Arthur Miller drámáira. Mindhárom szerzőtől vannak gyűjteményes köteteim a hetvenes évek elejéről. Meg is állapítottam: negyven évvel ezelőtt vettem egy könyvet, és most jutottam oda, hogy el is olvassam. Talán még annyi idő van hátra, hogy további hiányokat is pótoljak.

Professzor úr, köszönjük az interjút.